

nesrovnává s naší důstojností, že nedojde k válce a že všichni ocení rozvážnost a oprávněnost našich prohlášení. Těm, kteří soudí, že musíme přistoupit na všemožné nebezpečí, a nevidí hrozbu války, předkládám tuto úvahu. My ponecháváme Thébanům Órópos, a kdyby se nás někdo zeptal, abychom mu po pravdě řekli, proč to děláme, zněla by naše odpověď: „Abychom se vyhnuli válce.“ /25/ I Filipovi jsme nyní podle smlouvy postoupili Amfipoli a připustili jsme, aby Kardia byla odtržena od ostatních obcí na Chersonésu, aby se kárský vládce zmocnil Chiu, Kóu a Rhodu a aby občané Byzantia zadržovali naše lodě. Zřejmě soudíme, že klid zajištěný mírem nám přinese více výhod než půtky a sváry o tato území. Je proto zpozdilé a přímo zhoubné, abychom teď, když jsme s každým jednotlivě takto projednali záležitosti týkající se našeho majetku a životního zájmu, rozpoutali pro delfský stín válku proti všem.

Druhá řeč proti Filipovi (VI)

/1/ Kdykoli, Athéňané, hovoříme o tom, jak Filip svou činností porušuje mírovou smlouvu, vždy pozoruji, že řeči pronášené v náš prospěch se vyznačují spravedlností a ušlechtilostí a že všichni, kteří obviňují Filipa, uvádějí, podle obecného mínění, vždy to, co je nezbytné. Takřka nic z těchto nezbytných opatření, pro která stojí za to tyto projevy poslouchat, se však neuskutečňuje. /2/ Veškeré záležitosti naší obce se naopak nyní dostaly do takového stavu, že čím více a otevřeněji je Filip usvědčován z toho, že porušuje mír, který s vámi uzavřel, a že stojí úklady všem Řekům, tím obtížnější je poradit, co je třeba dělat. /3/ Je tomu tak, Athéňané, proto, že všem, kteří usilují o výboje, je nutno čelit účinnými opatřeními, nikoli řečmi. Především my řečníci nepředkládáme písemné či ústní návrhy, abychom nevyvolali vaši nelibost, a pouze vykládáme, jak hrozných činů se Filip dopouští, a podobné věci. A potom vy, kteří tu sedíte, jste sice připraveni pronášet řeči o spravedlnosti a chápat projevy jiných lépe než Filip. Když však máte zabránit tomu, aby uskutečnil své nynější záměry, propadáte naprosté nečinnosti. /4/ Tak dochází, myslím, k nezbytnému a snad přirozenému výsledku. Čemu každá z obou stran věnuje čas a úsilí, v tom se jí lépe daří; Filipovi v činech a vám v řečích. Jestliže vám tedy i nyní stačí, že vaše řeči jsou spravedlivější, je to snadné a nevyžaduje to žádnou námahu. /5/ Má-li se však usilovat o to, aby se nynější stav napravil, aby se všechno, aniž to pozorujeme, ještě dále nezhoršilo, a aby proti nám nepovstala mocná síla, proti které se nebudeme moci postavit, pak nemůžeme vést svá rokování takovým způsobem jako dosud, nýbrž všichni řečníci, i vy, kteří nasloucháte, musí dát přednost nejlepším a nejbezpečnějším opatřením před nejsnadnějšími a nejpříjemnějšími.

/6/ Především, Athéňané, jestliže někdo zůstává bezstarostný, když vidí, jakou moc má Filip a jaké území ovládá, a myslí, že to nepředstavuje žádnou hrozbu pro naši obec, tak se divím a chci vás všechny stejně požádat, abyste vyslechli krátké sdělení mých úvah, které mě vedou k opačným závěrům, k tomu, že považuji Filipa za našeho nepřítel. Pak, bude-li se vám zdát, že vidím do budoucnosti lépe, poslechnete mne, v opačném případě se přikloníte k těm, kteří jsou bezstarostní a důvěřují mu.

/7/ Já tedy, Athéňané, uvažuji takto: Co Filip nejprve ovládl po uzavření míru? Thermopyly a záležitosti Fóků. Co tedy? A jak s tím tedy naložil? Rozhodl se jednat ve prospěch Théb, nikoli ve prospěch naší obce. Proč? Protože, myslím, byl ve svých úvahách veden dobytčností a snahou všechno ovládnout, bez ohledu na mír, klid a spravedlnost. /8/ Věděl zcela správně, že naší obci a našim mravním zásadám nemůže nic předstírat ani nic učinit, aby vás přiměl obětovat mu pro svůj vlastní prospěch některé z ostatních Řeků, nýbrž že z úcty k spravedlnosti a z ostychu před hanbou, která je s takovým činem spojena, i vzhledem ke své všestranné prozíravosti, byste se proti takovému jeho pokusu postavili tak, jako kdybyste s ním byli ve válce. /9/ O Thébanech se však domníval – což se také potvrdilo –, že za prokázané výhody mu dovolí, aby nadále jednal, jak se mu zlíbí, že mu nebudou bránit ani překážet, nýbrž že dokonce s ním vytáhnou do boje, jestliže jim to přikáže. A nyní na základě stejné úvahy pomáhá Messéňanům a Argejcům. To je pro vás, Athéňané, také největší vyznamenání. /10/ Tyto skutečnosti totiž ukazují, že jste byli jako jediní ze všech posouzeni tak, že pro žádný zisk neobětujete společná práva Řeků a nevyměníte svou náklonnost k Řekům za žádnou přízeň či prospěch. A právem tak o vás uvažoval

a opačně o Argejcích a Thébanech, jelikož přihlížel nejen k současnosti, nýbrž měl na mysli i minulost. /11/ Zřejmě totiž zná z historie a dozvídá se z doslechu, že vaši předkové, i když mohli vládnout ostatním Řekům, pokud by se byli podrobili perskému králi, nejenže odmítli tento návrh, když jim jej přišel oznámit Alexandr, předek jeho rodu, nýbrž raději opustili svou zemi a snášeli všemožné útrapy. Potom vykonali takové věci, o nichž všichni vždy s oblibou hovoří, ačkoli je nikdo nemůže po zásluze vylíčit, a proto i já je právem přejdu mlčením. Vždyť jejich činy jsou tak skvělé, že je nelze slovy vystihnout. Naproti tomu zjišťuje, že předkové Thébanů a Argejců buď bojovali na straně barbarů, anebo se proti nim nepostavili. /12/ Ví proto, že ti i oni se spokojí se svým vlastním prospěchem bez ohledu na společné zájmy Řeků. Domníval se tedy, že kdyby si vybral vás, vybral by si přátele, kteří budou dbát o spravedlnost, když se však spojí s nimi, bude mít přísluhovače své dobytčností. Proto si jak tehdy tak nyní vybírá je a ne vás. Není to jistě proto, že u nich shledává více triér než u vás, ani proto, že vytvořil jakési panství na pevnině a upustil od vlády nad mořem a nad přístavy. A také nezapomněl na projevy a sliby, jejichž pomocí dosáhl uzavření míru.

/13/ Ale, při Diovi, může říci někdo, jako by to všechno znal, on to tehdy neučinil z dobytčností ani z pohnutek, které mu já kladu za vinu, nýbrž proto, že nároky Thébanů byly spravedlivější než naše. To je však právě ten důvod, kterým se teď v žádném případě nemůže ohánět. Jak by totiž mohl člověk, který přikazuje Lakedaimoňanům, aby se vzdali Messény, předstírat, že pokládal za spravedlivý čin to, že odevzdal Thébanům Orchomenos a Koróneiu?

/14/ „Ale byl k tomu, při Diovi, přinucen“, jen tato omluva totiž zbývá, „a souhlasil proti své vůli, když se ocitl mezi

thessalskými jezdci a thébskými hoplity.“ Výborně! Proto se tedy říká, že váhá, že Thébanům nedůvěřuje, a někteří lidé pobíhají kolem a šíří zvěsti, že se chystá opevnit Elateiu. /15/ V této záležitosti váhá a bude, jak já soudím, váhat. Neváhá však s pomocí Messéňanům a Argejcům proti Lakedaimoňanům. Posílá tam žoldnéře, zasílá peníze a je tam sám s velkým vojskem očekáván. Lakedaimoňany, kteří jsou nepřáteli Thébanů, chce zničit a Fóky, které sám zahubil, chce teď zachraňovat? /16/ Kdo by tomu mohl uvěřit? Já se ovšem nedomnívám, že kdyby byl Filip jednal z donucení, proti svému přání, nebo kdyby se nyní odvrátil od Thébanů, že by se neustále stavěl proti jejich nepřítelům. Z toho, co teď dělá, je přece zřejmé, že i tehdy jednal jen na základě svého přesvědčení, a ze všeho, pokud to správně posoudíme, vysvítá, že jeho veškerá činnost je zaměřena proti naší obci.

/17/ A k tomu je teď alespoň do jisté míry přinucen. Jen uvažte! Chce vládnout a soudí, že jen vy jste v této věci jeho odpůrci. Jedná protiprávně již dlouhou dobu a je si toho sám velmi dobře vědom. Vždyť tím, že má v moci to, co patří vám, ovládá bezpečně všechno ostatní. Kdyby se totiž vzdal Amfipole a Poteidaie, neměl by ani doma pevné postavení. /18/ Ví tedy obojí, že vás ohrožuje, i že to pozorujete. Jelikož soudí, že máte zdravý rozum, domnívá se, že ho nenávidíte právem, a je podrážděn, protože čeká, že mu při vhodné příležitosti ušetříte nějakou ránu, pokud se mu nepodaří vás v tom předejít. /19/ Proto si dává pozor, je v pohotovosti a snaží se leckoho získat proti naší obci, Thébany a ty z Peloponnésanů, kteří smýšlejí stejně jako oni. Myslí, že z dobyvačnosti uvítají současnou situaci a že pro svou omezenost nejsou schopni předvídat budoucí vývoj. A přitom i lidé, kteří nijak nevynikají prozíravostí, mohou vidět jasné příznaky toho, o čem jsem měl příležitost pro-

mluvit k Messéňanům a k Argejcům a co je snad vhodné, abych pověděl také vám.

/20/ „Dovedete si představit, Messéňané,“ řekl jsem jim, „s jakou nelibostí by byli Olynťané poslouchali někoho, kdo by řekl cokoli proti Filipovi, v té době, kdy jim postoupil Anthemús, na nějž si činili nárok všichni předchozí makedonští králové, a odevzdal jim Poteidaiu, z níž vyhnal athénské osadníky, přičemž na sebe vzal odpovědnost za nepřátelství vůči nám, a dal jim toto území k užívání? Myslíte, že očekávali, co je postihne, a že by věřili někomu, kdo by jim to vykládal? /21/ Přece však,“ řekl jsem, „když po krátký čas měli užitek z cizí země, teď jsou již dlouho zbaveni své vlastní země, postupně vyhnáni, nejen poraženi, nýbrž i zrazeni a zaprodáni svými vlastními lidmi. Je věru nebezpečné pro svobodné obce navazovat tak těsné styky s tyrany. /22/ A co Thessalové? Myslíte,“ zeptal jsem se, „že, když vyhnal jejich tyrany a pak jim vrátil Níkaiu a Mágnesii, očekávali, že u nich bude ustavena nynější dekadarchie, nebo že ten, kdo obnovil jejich účast v pylské amfiktyonii, jim sebe-re jejich vlastní důchody? Jistěže ne! A přece se to stalo a všichni to vědí. /23/ A vy,“ pravil jsem, „pozorujete Filipa, jak rozdává a slibuje, jste-li však opravdu rozumní, modlete se, abyste pak nespátřili, jak vás oklamal a podvedl. Při Diovi tedy,“ řekl jsem, „obce mají různá zařízení na svou obranu a ochranu, jako opevnění, hradby, příkopy a jiné podobné prostředky. /24/ To všechno je dílo lidských rukou a je to nákladné. Je však jeden společný ochranný prostředek, který je přirozenou vlastností rozumných lidí a přináší dobro a spásu všem, zvláště demokratickým obcím proti tyránům. A co to tedy je? Je to nedůvěra. Tu si strážte, té se držte. Jestliže si ji uchováte, nic zlého se vám nepříhoda. /25/ Co hledáte?“ zeptal jsem se. „Svobodu. Nevidíte, že Filip s ní nemá

již svými tituly nic společného? Vždyť každý král a tyran je nepřitelem svobody a odpůrcem zákonů. Dejte si pozor," řekl jsem jim, „abyste při hledání toho, jak se vyhnout válce, nenašli svého pána.“

/26/ I když to vyslechli a projevíli hlasitě svůj souhlas s mými slovy a pak zaznělo mnoho dalších projevů, které pronesli poslové, jak za mé přítomnosti, tak potom později, je přesto zřejmé, že se nehodlají vzdát přátelství s Filipem ani jeho slibů. /27/ Není podivné, když Messéňané a někteří Peloponnésané někdy jednájí v rozporu s tím, co jim jako nejlepší řešení velí zdravý rozum. Ale vy, kteří jednak sami dobře víte, jednak od nás řečníků slyšíte, jak vás ohrožuje, jak vás obklopuje svými pevnostmi, budete, jak se mi zdá, pro svou dosavadní nečinnost neočekávaně postiženi všemožnými trampotami. Tak převažuje chvilkové pohodlí a lehkomyšlnost nad tím, co může někdy v budoucnu přinést prospěch.

/28/ O tom, co máte učinit, budete, jste-li rozumní, rokovat potom mezi sebou. Nyní promluví o tom, na jaké patřičné odpovědi byste se teď měli usnést.

Bylo by jistě spravedlivé, Athéňané, pozvat sem ty, kteří vám přinesli sliby, na jejichž základě jste vyslovili souhlas s uzavřením míru. /29/ Sám bych byl totiž nikdy nepřijal účast v poselstvu a jsem si jist, že ani vy byste byli nesložili zbraně, kdybyste myslili, že Filip bude po uzavření míru takto jednat. Jeho tehdejší slova se však značně lišila od jeho nynějších činů. A bylo by třeba pozvat i jiné? Koho? Ty, kteří tehdy, když byl uzavřen mír a když jsem po návratu z druhého poselstva vyslaného k převzetí přísah zjistil, že obec byla oklamána, a varoval jsem, přesvědčoval a stavěl jsem se proti tomu, abychom vydali všanc Thermopyly a Fóky, /30/ prohlašovali, že já piji jen vodu, a jsem proto přirozeně za-

smušilý a nevrlý člověk, a že Filip, jestliže projde průsmyslem, udělá všechno, co si budete přát, opevní Thespie a Plataje, zkrotí drzé Thébany, prokope na svůj vlastní náklad Chersonésos a odevzdá vám za Amfipoli Euboii a Órópos. O tom všem se přece z tohoto řečniště hovořilo, jak si jistě pamatujete, i když si příliš neuchovááte v paměti, ty, kteří vám škodí. /31/ A ze všeho nejhorší je, že jste se, svedeni těmi nadějemi, usnesli, aby tento mír byl závazný i pro potomky. Tak dokonale jste se dali podvést. Proč tedy o tom teď hovořím a tvrdím, že tito lidé mají být pozváni? Já vám, při bozích, povím otevřeně plnou pravdu a nic nezatajím.

/32/ Nečiním to proto, abych se pustil do spílání a mluvil před vámi stejně jako oni a poskytl těm, kteří na mě od počátku dotírali, záminku, aby od Filipa opět něco dostali, ani proto, abych jen tak tlachal. Myslím však, že Filipova činnost vám časem způsobí větší zármutek než tomu je nyní. /33/ Pozoruji totiž, že nebezpečí stále vzrůstá, a – i když bych si nepřál, aby se mé domněnky splnily – obávám se, že je to již velmi blízko. Až tedy již nebudete moci nedbat na to, co se děje, a nebudete slyšet ode mne či od někoho jiného, co se na vás chystá, nýbrž sami to uvidíte a budete to dobře vědět, pak soudím, že projevíte hněv a rozhořčení.

/34/ Obávám se jen, že když poslové přecházejí mlčením skutky, za které, jak sami vědí, dostali zapláceno, dopadne váš hněv na ty, kteří se snaží zčásti napravit ztráty, které tito lidé zavinili. Pozoruji totiž, že někteří obracejí svůj hněv nikoli proti viníkům, nýbrž spíše proti těm, které mají právě po ruce.

/35/ Pokud se tedy toto nebezpečí teprve připravuje a vytváří a pokud si vzájemně nasloucháme, chci každému z vás, i když to dobře víte, přece jen připomenout, kdo vás přiměl k tomu, abyste vydali všanc Fókidu a Thermopyly.

Tím, že se jich Filip zmocnil, ovládl cestu do Attiky i na Peloponnésos a donutil vás, abyste nejednali o svých právech ani o zahraničních záležitostech, nýbrž o obraně vlastní země a o válce proti Attice, která přinese utrpení každému, až se tu objeví, jejíž zrod však spadá již do onoho dne. /36/ Kdybyste totiž tehdy nebyli podvedeni, neměla by naše obec žádné starosti, protože Filip by byl jistě nemohl získat loďstvo a ohrozit Attiku námořní výpravou ani proniknout s pěším vojskem přes Thermopyly a Fókidu, nýbrž byl by musel dbát práva, zachovat mír a zůstat v klidu, jako by se byl ocitl v podobné válce, jaká byla ta, která ho přiměla uzavřít mír.

/37/ Jako připomínku jsem toho teď řekl již dost. Nedopusťte, všichni bohové, aby se to v plném rozsahu uskutečnilo! Já bych totiž nepřál nikomu, ani tomu, kdo by si zasloužil smrt, aby jeho potrestání bylo provázeno nebezpečím a pohromou pro všechny.

Řeč o záležitostech na Chersonésu (VIII)

/1/ Slušelo by se, Athéňané, aby se všichni řečníci ve svých projevech neřídili ani nepřátelstvím ani náklonností, nýbrž aby každý vyslovoval to, co považuje za nejlepší, zvláště když rokujete o veřejných záležitostech značného významu. Jelikož však někteří řečníci jsou vedeni buď stranickostí nebo nějakými jinými pohnutkami, musíte vy, Athéňané, lid, zanechat všech ostatních věcí, a hlasováním rozhodnout a také provést to, co podle vašeho mínění přináší naší obci prospěch. /2/ Závažným předmětem jednání jsou záležitosti na Chersonésu a vojenské tažení, které Filip již jedenáctý měsíc vede v Thrákii. Většina projevů byla však věnována tomu, co dělá Diopeithés a jaké má záměry. Já se však domnívám, že pokud jsou vznášena nějaká obvinění proti někomu z těch, které máte možnost podle zákonů potrestat, kdy budete chtít, můžete to vyřídit hned nebo se tím zabývat později. A není vůbec třeba, abych já nebo někdo jiný na to naléhal.

/3/ Co se nám však nepřítel naší obce, jenž stojí v čele velkého vojska nedaleko Helléspontu, pokouší vzít, a co my, jestliže se jednou opozdíme, již nebudeme moci zachránit, o tom je, myslím, záhodno co nejrychleji rozhodnout a vykonat patřičné přípravy a nesmíme se od toho dát odvést povykem o jiných věcech a všelijakými žalobami.

/4/ Řeči, které obvykle zaznívají zde, vzbuzují často můj údiv, nejvíce jsem však, Athéňané, užasl nad tím, co jsem nedávno zaslechl v projevu jednoho řečníka v radě, že totiž ten, kdo chce dávat rady, vám musí navrhnout, abyste prostě buď bojovali, anebo zachovávali mír. /5/ Skutečnost je však taková, že zůstává-li Filip v klidu a nemá ve své moci žádné naše državy v rozporu s mírovou smlouvou ani